

KATIA KETTU

Pippuhylly

NOVELLEJA

wsoy

KATJA KETTU

Piippuhylly

Novelleja

Werner Söderström Osakeyhtiö - Helsinki

© Katja Kettu 2013
ISBN 978-951-0-39392-5
Painettu EU:ssa

Sisällys

PIIPPUKOKOELMA 7

Piippu nro 32

KRISTALLIYÖ 17

Piippu nro 23

GRISHA 43

Piippu nro 18

HIEKKANAINEN 73

Piippu nro 11

STALINGRADIN VALKEA LILJA 97

Piippu nro 7

LAPINKOIRA 125

Piippu nro 41

ORJALAIVA 143

Piippu nro 27

MULUKUKKA 169

Piippu nro 15

RASPUTININ POIKA 185

Piippu nro 12

RIO 205

Piippu nro 13

JÄÄNSÄRKIJÄ 229

PIIPPUKOKOELMA

Rakas tyttäreni,

ämä hurjat ja mielikuvitukselliset tarinat ovat muistokirjoitukseni ja lahjani sinulle. Ne ovat kertomuksia meren rantaan ajautuneista piipuista ja niiden omistajista. Tähän saakka olen kertonut sodasta, joka huohottaa vuonon pohjukassa ja pelosta, jota se ajaa edellään, tällä maankamaralla venkoilevasta tuskasta ja häädystä, jota ihminen kärsii tullessaan reväistyksi synnyinsijoiltaan ja riepotehluksi maailmanpaloa pitkin. Niin, murhe ja parku on ikiaikaista ja meille kaikille perisamaa. Mutta on olemassa muutakin, ja siitä muusta tahdon sinulle kertoa. Kuten äitisi monesti sanoi: Ei pidä surra kuolleita. Pitää surra niitä, jotka pelkäävät kuollakseen. Sillä kuolleet ovat jo levossa, eikä heidän rauhaansa sovi puuttua.

Elämän sykettä tulee vaalia. Se on petollisesti virtaava ja äkkiarvaamaton kuin meri itse.

Kerron nyt siitä, kuinka tulin aloittaneeksi piippujen keräilyyn.

Kuolleen Miehen vuono, Helvetin esikartano. Olin silloin selvinnyt ensimmäisestä talvesta, mutten kotiutunut. Päinvastoin, kaikki ympärillä tuntui hylkivän minua. Maankamara paljas, lohikäärmemäisten liuskekivien peitossa. Ulappa hurja, pelottava ja luotaantyöntävä. Merikoirat haukkuivat, minua kammoksuttivat pilvenkirnut, merivalkeat ja öisin taivasta hehkuttava kuunsappi. Samaan aikaan sota teki itseään tykö, maailma mullistui. Opettelin peilausta sekstantin ja kronometrikellon avulla ja vahdin lähetintä alati, en päästänyt yhtään laivaa horisontissa ohitseni kirjaamatta sitä ylös. Jokainen valaan suihku oli sukellusveneiden aiheuttama, näin taivaanrannassa turmanlintuja ja partioin rannoilla kuin keppihevosta ohjastava pikkuritari. Annoin pitkiä ja selostavia raportteja toimistani. Mutta kun kuukaudet sulivat harmaaksi lampareeksi Seitakallion kupeeseen ja vuodet kuuluivat tyngäksi kiturydöksi tuntureiden juurelle, ymmärsin, että olin repeytymässä irti maailmasta ja astumassa hulluuden rajan taakse.

Herpaannuin. Edelleen kyllä vastaanotin sanomia, purin niitä, mutta kirjoitin raportteja joissa ei enää ollut tolkun häivää. Luonani kävivät kansallismieliset, NKVD:n kätyrit ja Gestapon käskyläiset, ja joka kerran suuni avatessani pelkäsin, etten puhunut ihmisten kieltä. Ja koko ajan meri ulkona tuntui sähisevän ja kurkottavan minua kohti kuin vihreänpuhuva satakyntinen ja torahampainen peto.

Sitten eräänä päivänä kävelin myrskynjälkeisessä laskuvesihärmeessä. Rantaan oli ajautunut meren ulossylkäisemiä oksankarahkoita eksoottisista puista, etelänmeren korallia, helmin koristeltu jalkalamppu ja kengänraja. Niemennokassa olin kompastua gramofoniin. Sellainen vanhanaikainen veivattava laite, rikkonainen tietysti. Mutta sen vieressä pötkötti piippu. Tuollainen pulleakylkinen käyrävartinen piippu, merikarhujen mielikapine. Nostin piipun kouraani hetken oikusta.

Karrelle palanut, hartaudella poltettu. Valkokanervaiseen varteen oli kaiverrettu sana ”Titanic, 10.4.1912”. Suljin silmäni, ja yhtäkkiä olin siellä. Lähtöpäivä, Southampton. Näin luomien nahkapinnalla laivaan astuvien, uppo-outoon seilaavien ihmisten toiveikkouden, muhkuraisen kivihiihisataman, hurraajat laiturilla ja ilmassa lentävän serpentiinihatun. Rannalle jäävän omaisen ikävänkastelemat kasvot, kauppiasisän joka oli halunnut antaa muiston suurta matkaa varten. Näin nuoren äidin, jonka piti matkustaa Ameriikkaan sulhasensa luokse. Sitten nilkkaan seinästä valuva vesinoro. Sammalmaisesti massehtivat käytävämatot, kun ihmiset ryntäilivät edestakaisin, täyttyvät hytit ja cocaiiniyस्कänlääkkeellä lapsensa nukuttava äiti. Näin sen kaiken todella vain koskettaessani piippua. Säikähdin ja hetkeksi tuntui kuin jokin paha maailmanämyri olisi auennut ulapalla ja räytönyt minua kohti, vetänyt puoleensa kuin uppoavan valtamerialuksen jälki-imu. Pelkäsin sieluni tempautuvan irti ruumiista ja lähtevän

viiman mukana kohti merta. Mutta niin ei tapahtunut. Hengitin syvään. Suljin silmät. Ammottava kita sulkeutui. Olin jälleen rannalla, kuivalla maalla mistä meri ei saisi minua. Keitin teetä ja lorautin sekaan Captain Morgania. Ymmärsin, että oli tapahtunut jotakin merkillistä.

Lopulta nukahdin, ja ihmeekseni uneni olivat rauhallisia.

Aloin kulkea rantoja pitkin ja etsiskellä meren lahjoittamia aarteita. Huomasin, kuinka merikin saattoi olla lempeä, kuinka se hyvällä tuulella ollessaan soi antejaan, ja että täällä maailmanlopussakin olin kosketuksessa muuhun maailmaan.

Käyskelin edestakaisin laskuvesihärmeessä, nautin ajatuksia, jotka olivat samaan aikaan laajoja kuin horisontti ja piskuisia kuin pienin reutojämä vuonolla. Aloin päästä sisään maisemaan. Jääkyyhkysten parvet, suulien hajauvat ja taas kokoontuvat nauhat, Seitakallion kiislojen kiljuva kaupunki, mistä pyysin lintuja haaveilla kuin huonekärpäsiä. Merta opin rakastamaan, suurta, arvaamatonta jättiläistä. Välillä se viskeli antejaan kuin kevätkeiju, suruttomasti ja kevytkenkäisesti. Välillä se esiintyi ahnaana ja itarana varkaana, joka otti miehen aluksineen, nieli ja imeskeli ja vasta tarkoin luut kaluttuaan heitti jonnekin Pummangin taakse vaalenemaan.

Olen aina pitänyt piiputtelua jonkinlaisena perimmäisenä todistuksena ihmisten samankaltaisuudesta. On piippuja, joiden ylevä historia kulkee kauemmaksi kuin espanjalaiset mauserit ja

kiinalaisdzonkkien kokkapurje, piippuja jotka ovat
ammoin saaneet alkunsa mayojen maahan kaivamista
savukuopista. On intiaanien calumeteja, huumaavia
yrttejä sisäänsä juovien mongoloidien savipiippuja
Kalaharin aavikolta, hurjien serbikuninkaitten
sapelinkäyriä, torvenmuotoisia piippuja, kultakäädyin
koristeltuja kalian- ja dakkapiippuja, joita raukeat
intialaisnaiset imivät seitinohuiden huntujensa suojissa
ennen ajanlaskun alkua ja yhäkin auringon mentyä
mailleen. Silmiä ummistamalla saatoin sen nähdä.

Opin, että yhdestä maailman pisteestä saattaa
kertoa kaikki tarinat. Tähän olen liittänyt vain murto-
osan niistä. Nämä ovat kertomuksia alkumerestä ja
tulikumasta hiekasta. Fosforinhoitoisista kaloista,
siitä kuinka ihmisen rakkaus voi olla yhtä ehdotonta
kuin lapinkoiran lempi. Näissä tarinoissa kuljetaan
Afrikan orjalaivoissa, Rion faveloissa, Volgan
mutkassa Tsheremissien mailla ja vallankumousta
edeltäneessä Pietarissa, Berliinin Kristalliyössä. Ne
kertovat rakkaudesta ja sen kaipuusta, sätkimisestä ja
uskollisuudesta. Mutta on muunkinlaista rakkautta,
mehevää. Lihanlillivää, pakonpolttavaa reittä, rietasta,
jyhmeänkytöistä, kähmäistä ja turskatelinkaltaista
kurotusta kohti taivaan saranoita. Niissä ihminen on
seinä toista vastaan, mutta avautuu tarvittaessa oveksi,
näissä tarinoissa naiset kaivautuvat hiekkaan miehiään
odottamaan ja itkevät urhot pystyvät kuristamaan
lampaan paljain käsin. Periksiantajat, vastaanappelijat,
ne jotka antautuvat merelle ja maailman moukumiselle.

Nämä tarinat ovat merestä nostettu arkku, jossa levän, ruosteen ja simpukoitten seasta saattaa löytyä vääntynyt kultakääty tai lääkepulloon sinetöity jäähyväiskirje.

Muistelen mitä valkokaulainen äitisi minulle kerran sanoi. Että rakkaudella ihmisen mielen voi silittää eheäksi. Se ajatus minulla on ollut tätä kirjoittaessani sinulle, tyttäreni. Että rakastetun ihmisen sielu on kuin karhea kivi, jonka valtameri on vaatonut linnunmunaiseksi, ja se ajatus on lohdullinen pidellä ja katsoa.

Nyt tahdon istua hetken ja tuijotella Jäämerta. Kiislanruhosta valetut rasvakynttilät palavat mökin ikkunalla. Ehkä olen saanut kerrotuksi sinulle edes jotakin hyvää maailmasta. Raottanut sitä raskasta kamanaa, joka erottaa ihmisyyden tuonpuoleisesta.

Poltan tätä rakkainta piippuani, jonka äitisi minulle kerran antoi. ”Synnit anteeksi” siihen on kirjailtu. Aion istua tässä kunnes meri asettuu ja aistin sinisen savun laskeutuvan mieleeni ja saan tuntea jo kauan sitten kuolleen äitisi lempeän kosketuksen olkapäälläni. Odotan häntä tulevaksi. Odotan, kunnes saapuu pimeä.

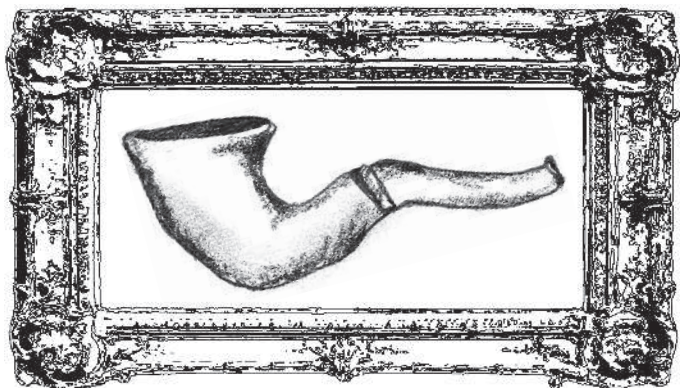
Pietari Kutila, 9.7.1945

Kuolleen Miehen vuono

NOVA ET ACCVRATISSIMA TOTIVS TE

Piippu nro 32

Valkokanervainen juuripahkapiippu

Entinen omistaja Ibrahim Kollov

KRISTALLIYÖ

ina ei ankarakaan yrittäminen riitä. Sain todistuksen siitä vieraillessani Kolmannen Valtakunnan Saksassa 30-luvun lopulla.

- Tästä ei sitten parane puhua, ystäväni Fritz Angelhurst selitti nojaillessamme kaiteeseen hänen terassillaan. Pehkut paloivat, oli osapuilleen se hetki kun huomasin alkaneeni nauttia matkasta.

Olin kieltäytynyt, kun Fritz pyysi luokseen Berliiniin. Minusta Kolmannen Valtakunnan johtaja Aadolf Hilleri muistutti vesikauhuista, saunan taakse lasautettavaa sotahurttaa. Samaan aikaan kiehdoksutti Saksan tulenkipunainen nousu. Tähän saakka kaikki oli vaikuttanut pontevalta ja hyvinjärjestetyltä. Mutta nyt Fritz alensi ääntään:

- Pietari, ystäväni. Ibrahim ja Sofia ovat jutkuja.

Totta puhuen innostuin. En ollut koskaan nähnyt juutalaista. Toki saksalaisissa lehdissä oli paljon pilakuvia rahan kirstujen päällä ahneina pönöttävistä konkanokkaisista Siionin lapsista, jotka kähmivät vanhojen leskien pöytähopeat ja hieroivat salakauppoja kunnan saksalaisten peräkammarissa.

Ibrahim Kollov tuli avaamaan pitsitahraisessa esiliinasaan ja riemastui aivan kuin ei lainkaan olisi arvannut tuoloamme.

- Tämäpä sattui! Sofia! Vieraita!

Samovaari höyrysi, tuoksui kaardemumma, kaneli ja villihunaja. Pöydän ääressä istui isäntäväen lisäksi - tämäpä erikoista, tuumasin - katolinen pappi. Kauhtanuttu näytti vähintäänkin liian vanhalta ollakseen elossa.

- Isä Sacharius tässä on meillä vakituinen vieras.

- Kukkuu, vastasi Isä Sacharius.

Ibrahim ja Sofia nyökyttelivät kuin hienollekin kohteliaisuudelle.

- Ottakaa, ottakaa, huputti Ibrahimin vaimo Sofia ja tarjoi kyseenalaista hedelmäkakkua. Kaakku olisi aivan hyvin voinut olla matkamuuisto tsaarinaikaiselta Venäjältä, mutta Fritz mupelsi sitä varsin tyytyväisenä ja minäkin tiputtelin sitä syliini kiitellen. Siirryttiin tupakkasalonkiin. Ibrahim alkoi täytellä juuripahkapiippua. Hän teki sen jollakin hienonhienolla sekoituksella, josta olin nuuhkivinani mokka-aromin.

- Muisto entisestä kotomaasta.

Ibrahimilla oli pitkä nenä kuten juutalaisella pitääkin ja tapa hieroa käsiään lämpimässä, marseillesaippualla vaahdo-

tetussa pesuvedessä. Ne kädet tärisivät muutoin kuin lentoonopettelevaisen linnunpojan siivet, vaan annas kun tuli kyse piipuntäyttämisestä tai muusta rakkaasta puuhasta. Jo loppui tärinä ja oli kuin olisi katsellut taiturimaista jalokivi-kauppiaan tointa.

Ibrahim oli miellyttäväkäytöksinen ukko, sellainen, joka sai vieraan tuntemaan itsensä tärkeäksi turhia hännystelemättä. Hän oli mainio jaarittelija.

- Isä Sacharius on ollut 1800-luvulla lähetyssaarnaajana Länsi-Afrikassa. Kukaan ei tiedä, mitä siellä tapahtui, mutta takaisin tullessaan hän puhui lintujen kielellä.

Pappi törmäili huonekaluihin ja näytti mitättömältä rusinalta. En kiinnittänyt häneen sen enempää huomiota.

- Hyvin menee, kuiskasi Fritz ja taputti olkaani: - Täällä ei tarvitse kireillä.

Olin hikoillut ruokaliinani harmaaksi muhjuksi, rikkonut kotkakuvioisen snapsilasin ja läikyttänyt sinappikeittoa heidän koiraansa. Ibrahim ja Sofia saivat kaiken tämmöisen tuntumaan ensin hupaisalta, sitten kodikkaalta ja lopulta katoamaan. Osasin arvostaa sitä, sillä ihmiset voivat olla julmia niitä kohtaan, joille käytöstopojen kommervenkit ovat kauhistus ja halveeraavat meitä änkyttäjiä ja läikyttelijöitä piinallisesti.

- Nyt, nyt, nyt, poltetaankin hieman savupiippua, Ibrahim muhelsi lempituoliinsa.

Istuimme kuluneenkirjailluissa lepolinnoissa ja nautiskelimme kuka mistäkin mieleemme maisemasta. Miellyttävä savu leijaili huoneessa, keittiöstä kuului Sofian hyräily.

- Kyllä asiat sitten joskus sujuvatkin, tuumasi Ibrahim.

Fritz nyökytteli, vaikka tiesin hänen saaneen potkut Saksan kirjailijaliitosta ja ettei hänen kirjoituksiaan julkaissut enää kukaan. Tuollaisilla asioilla ei sinä iltapäivänä ollut merkitystä.

- Kukkuu, tulkitsi Isä Sacharius.

Olin jo vaipumassa uneen, kun Ibrahim rykäisi.

- Jaah, niin mitäs se Fritz olikaan taas hakemassa?

Ibrahim nousi, koukistui vaivalloisesti ja näytti siltä kuin joku olisi lytistänyt kysymysmerkkiä. Ibrahim kääri maton syrjään ja avasi lattiassa olevan luukun. Ehätin auttamaan, sillä luukku oli raskasta honkapuuta.

Sitten Ibrahim kiipesi muitta mutkitta luukusta sisään.

- Täällä, odotahan.

Touhuamisen äänet katosivat merkillisen nopeasti. Hetken kuluttua vanhus vaivalloitsi itsensä takaisin lattialle. Ibrahimia selvästi miellytti että hän oli tulossa jostakin syvältä maan uumenista, silmät loistivat kuin hyvänkin kepposen edellä. Ukko ojensi Fritzille kirjan. Huomasin hämmästykseni, että kyseessä oli Voltairen Candide. Olin luullut sen olevan kiellettyjen teosten listalla.

- Soh soh, ystävä, hyvin kaikki päättyy.

- Ibrahimilla ja Sofialla oli ennen kirjakauppa, kuiskasi Fritz, kun seurasimme isäntää etuhuoneeseen. Fritz sujautti hänelle paljon enemmän rahaa kuin mitä kauppahinta uskoakseni oli. Ibrahim ei ollut huomaavinaan.

- Näkemiin. Tulkaatten pian uudestaan. Huomenna, vai mitä sanoo Isä Sacharius?

- Kukkuu.

Kohti Westkreuzia tallustellessamme Fritz kertoi Ibrahimin antikvariaatista. Ei ollut kulunut kuin viisi vuotta siitä, kun kirjarovioita alettiin polttaa, puhua degeneratsioonista ja siitä, kuinka vaarallista lukeminen oli.

- Minä olen saksalainen perivertani myöten. Mutta tämä kaikki. Ei, ei-ei-ei...

Melkein koko Ibrahimin kirjakaupan sisältö poltettiin. Hänen, joka juuri oli saanut postissa ensipainoksen Emile Zolan Nanasta. Hurmioituneet yliopisto-opiskelijat marssivat soihtukulkueessa SA-joukkojen rinnalla. Silmät leimuisivat ja kansa hurrasi. Fritz oli seurannut ikkunasta, kuinka älymystö kekkuloi kirjoilla lastattujen kuorma-autojen perässä. Kulkue pysähtyi Opernplatz-aukiolle, jossa niteet heitettiin liekkeihin. Sää oli sateinen ja tulta ruokittiin bensinillä. 25 000 poltetun kirjan joukossa oli muun muassa Jack Londonin, H. G. Wellsin ja Voltairen teoksia.

Ibrahimin kirjakauppa meni nurin. Silti hän tuumasi valoisasti:

- Hyvin kaikki päättyy.

Seuraavan kerran vieraisille mennessämme kuulin lisää Kollovien elämänvaiheista. Itse asiassa polveilevista tarinoista ei ollut tullut loppua.

Pariskunta oli alun perin Pietarista. Venäjän vallankumouksesta jäi käteen lähinnä lehtipaperimustetta ja ikävä muisto. Lehtipaperimustetta sen takia, että Ibrahim ja Sofia käärivät koko omaisuutensa Pravda-lehtiin ja piilottivat lokakuun vallankumouksen puhjettua portaan alle. Tympeä maku jäi, kun perheen uskottu palvelustyttö ja tämän sulhanen kavalisivat omaisuuden ja katosivat vallankumouksen pyörteisiin.

Berliiniin saavuttuaan Kollovin pariskunta joutui aloittamaan alusta.

Ibrahim nikkasi silmää. Sofian puheissa menetetty aarre tuntui kasvavan vuosi vuodelta. Ainakin siihen oli kuulunut jalokiviupotuksin koristeltuja kaulakäätyjä, vanhoja keisarillisia armeijamitaleita ja hopea-astioita sekä erittäin koristeellinen, siro kultapiippu. Myöhemmin aarre oli kasvanut erinäisillä tiaroilla, harvinaisilla kolikoilla ja olipa siihen ilmestynyt keisarillinen munakin.

- Vaan näinhän täällä käy, tuumasi Ibrahim.

- Seitsemänkymmentäkaksi, sanoi Sofia katkerasti. - Seitsemänkymmentäkaksi hopealusikkaa ja -haarukkaa.

Tämä luku oli muodostunut jonkinlaiseksi muuttumatomaksi perustaksi omaisuudelle, eikä se vaihdellut kuten muu esineistö. Siitä oli tullut Sofialle todiste siitä, että omaisuus joskus oli ollut olemassa.

Ja onhan totta, että monella ylhäisöemigrantilla oli penseä asenne uuteen elämään. Yrittäjähenkeä löytyi harvalta. Mieluummin istuskeltiin salongeissa ja purnattiin menetettyjen datsojen perään. Ei Ibrahim, ei Sofia. He perustivat kirja-puodin ja pääsivät jaloilleen. Siellä Fritzkin heihin tutustui, sillä Ibrahim ja Sofia pitivät kauppaansa aivan Fritzin naapurissa. Fritzin pojalla Johannilla ja Ibrahimin tyttärellä Elsalla oli tapana istuskella talojen välissä kasvavassa puussa ja heitellä ohikulkijoita luumunkivillä. He olivat kummatkin innostuneita valokuvauksesta ja saattoivat räpsiä ohikulkevia kulkukoiria ja fröökynöitä rullakaupalla ja linnottautua sitten pimiöön kikattelemaan vedostensa äärelle iltakausiksi. Erään kerran he olivat ottaneet kuvia Sofiasta kylpemässä

YHDESTÄ POHJOISESTA
PISTEESTÄ VOIDAAN
KATSOA ALAS, KERTOAA
KAIKKI MAAILMAN
TARINAT.

*Piippuhyllyssä Katja Kettu ottaa
novellin keinot haltuunsa kuin taian.*

9 789510 393925

ISBN 978-951-0-39392-5

84.2, wsoy.fi

Päällys Marjaana Virta, etukannen kuva Alexandre Cappellari / Arcangel Images